

A vagyonról

VISSZHANG - LXV. évfolyam, 18. szám, 2021. május 7.

Mindig nagy odafigyeléssel adózunk Kenesei István kolléga felsőoktatásról szóló, szakszerű és erőteljes tanulmányainak, s csak sajnálni lehet, hogy jól látható: a sok tízezres egyetemi közösséget ezek az elemzések (sem) tudják megmozgatni.

Hát akkor itt fogunk élni című cikkében (ÉS, 2021/ 12., márc. 26.: „Hát”) mintegy „lezárta” a modellváltás és vagyonkimentés folyamatának véleményezését – a törvényt benyújtották, a meddő parlamenti vagdalkozás lezajlott, felejtjük el.

Van itt azonban egy nagyon súlyos hiátus, amire az elmúlt hónapokban igyekeztünk sokféle fórumon, sok szakértő, politikus figyelmét felhívni – úgy tűnik, teljesen eredménytelenül. Ez pedig az, hogy egy vállalat, egy gazdálkodó szervezet értéke nem csupán a megfogható, „könyv szerinti” vagyontárgyak összessége, hanem egyre inkább a szellemi vagyon, a nem anyagi (immateriális) javak. Mindenki tudja, hogy a Google, a Microsoft, a nagy autógyárak és iparvállalatok, a milliányi informatikai cég értéke korántsem a gyártócsarnokokban, épületekben van, hanem szabadalmakban, gyártási eljárásokban (know-how), vállalati kultúrában, humántőkében. A Stripe nevű kétfős (!) kaliforniai startup, amely háttérfizetési megoldásokat kínál internetes üzleteknek egy zseniális algoritmussal, ma a tőzsdén 95 milliárd dollárt ér, s az MIT-n és Harvardon tanult huszoneves ír fiatalok egyenként 11 milliárd dolláros részvényt birtokolnak.

Hogyan adná a magyar kormány ezt a – tegyük fel, egyetemi tulajdonú – vállalkozást alapítványi tulajdonba? Hát úgy (lásd a benyújtott törvényjavaslatok mellékleteit), hogy részletesen felsorolja: egy iroda, két szék, két fotel, egy kávéfőző, négy golyóstoll, tűzőgép, egy router az ablakpárkányon. Hogy ez vicc? Nem az. A törvény hosszú oldalakon részletezi, hogyan kell az ingóságok listáját elkészíteni. Egy egyetemen!

A Pécsi Tudományegyetem (tudjuk, 1367) új alapító okiratának mellékletében 165 vagyonelem szerepel: parkolók, szőlőterületek, öltözők, épületek, sportpályák.

A 161 élő, egyetemi szabadalomról egy szó sem esik. A soktucatnyi, futó, sok millióval finanszírozott, többéves kutatási projektről senki se beszél. A több száz, többéves erőfeszítéssel kimunkált és diplomás oktatógárdákra akkreditált hazai és nemzetközi oktatási programról (BA/MA, doktori képzések: nem ezért jönnek ide a diákok?) nem történik említés se. A mintegy 4000 oktató-kutató, a többi 2000 szakdolgozó diplomáiról, oktatási-kutatási-munkavégző potenciáljáról, 20-40 éves gyakorlatáról mint értékről egyetlen számviteli szakértőt, könyvvizsgálót se kérdeztek meg: a „humán állomány” majd kap 15 százalék bruttó béremelést, valamikor.

Szakmai szempontból azt kellene figyelembe venni, hogy a számvitelről szóló törvény preambuluma szerint: „*A piaccgazdaság működéséhez nélkülözhetetlen, hogy a piac szereplői számára hozzáférhetően, döntéseik megalapozása érdekében a (...) gazdálkodást folytató szervezetek vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről és azok alakulásáról objektív információk álljanak rendelkezésre.*”

Az állami fenntartású egyetemek gazdálkodására az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény előírásai a mérvadóak, a vagyon számbavételéről a 4/2013. (I.11) Kormányrendelet rendelkezik.

A vagyonrészek azonosítása, vagyoncsoportokba sorolása a vonatkozó szabályozásban (kormányrendeletben) rögzített definíciók alapján történik, ha tehát nem határoznak meg definíciót valamely vagyonelemre (azaz: egyetlen létező vagyoncsoport definíciójának sem tudják azt megfeleltetni),

akkor nem lesz része a számviteli vagyonnak! Ez történik most? Amiről nem veszünk tudomást, az nem létezik?

A számviteli törvény és a vállalatértékelési gyakorlat természetesen nehezen küzd meg ezzel a problémával (s így a kormányzat láthatóan úgy gondolja, hogy akkor erről ne is essék szó). De kérem, egy egyetem az egy tudásvállalat! Az illetékes miniszternek illene tudnia, amikor elérendő „jövendelő ipari kapcsolatokról” beszél, hogy nem az irodákat és földterületeket, hanem a felhalmozott és működő tudást fogja majd értékesíteni a kuratórium: emberek szellemi tőkéjét, szakismeretét, kutatásait, nemzetközi kapcsolatrendszerét! Milyen jogon, milyen alapon, milyen értékben?

A szakirodalom – a legegyszerűbben fogalmazva – három kategóriát elemez: *humántőkét* (tudósok, diplomák, szakértők, képzettség), *szervezeti tőkét* (az eljárásrendek, a birtokolt szabadalmak, a sok évtizedes oktatási gyakorlat, szabályzatok, az ELTE-BME-PTE know-how), valamint a *kapcsolati tőkét* (hazai és nemzetközi kapcsolatok, a lakosság és a diákok bizalma, társkutatók, más egyetemek, tudományos közösség, gazdaság, szerződések stb.: a „brand”).

Mindez hatalmas érték, ami mellett eltörpülnek a sportpályák, az eladható-lebontható épületek és a friss festés!

Az ezekkel történő gazdálkodásról a törvényjavaslat nem beszél. Részletesen szabályozza, hogy ha majd eladnak egy 5 milliárdos földterületet egymilliárdért, akkor a bevételt az „oktatásra kell fordítani”, valamint: az „...ingóságokat részletes leltárba kell venni” – tűzőgépeket és asztalokat? Ez a szövegszerű biztosíték. De milyen jogon folytat majd beiskolázást egy intézmény, ha az adott szakot nevükkel-szakmai kvalitásaikkal évekkal ezelőtt (akár nemzetközi szinten) akkreditált oktatók-kutatók kilépnek? Megkérdezte ezt valaki az SZFE esetében? Vagy a másológépek száma és az épület kifestése adja az oktatás minőségét?

Képviselők, politikusok, egyetemi vezetők, riporterek és újságírók hada mantrázza, hogy „vagyon, vagyon, vagyon, eladják-megőrzik, autonómia, jajistenem, készpénz, részvény stb.”. A sok tízezernyi oktató-kutató intellektuális vagyona, az egyetemek szellemi tőkéje senkit se érdekel. Hol vannak a listák, az „intellektuális tőkejavakról” szóló, az internetről letölthető szabványjelentések (sok-sok külföldi egyetem évente készít ilyen ICR-t)? Hol van a felértékelés halvány kísérelte legalább? Hol vannak a személyekhez fűződő jogok? „Eladható” bárhová egy futó, begyakorlott oktatási program, tananyagok, eljárások, szoftverek? Vagy: kidobható ugyanez az ablakon anélkül, hogy bárki megkérdezné: mit ér?

Csak huszadrangú amerikai egyetemecskék dicsekednek műfüves sportpályáikkal és uszodáikkal. Amikor a diákok kimentek Athénban az Akademia-ligetbe, nem azért látogattak oda, mert hűvös árnyék és csobogó forrás volt ott. Hanem Platón miatt, aki ott sétálgatott – vele akartak beszélgetni, ő volt az érték.

(Dr. Budai Eleonóra egyetemi adjunktus, dr. Dobay Péter professor emeritus)

(A szakmai-tudományos tanulmány – külföldi példákkal, számviteli és információ-menedzselési hivatkozásokkal – előkészületben van.)